



**Parengti
tradicinių, netradicinių žemės ūkio
ir alternatyvių žemės ūkiui veiklų
sąrašą**

Tikslinio finansavimo darbas Nr. 4.2



Darbo tikslas ir uždaviniai

Tikslas

Pakoreguoti tradicinių, netradicinių žemės ūkio ir alternatyvių žemės ūkiui veiklų sąrašą, suderinant su ekonominės veiklos klasifikatoriumi, pasinaudojant ES patirtimi

Uždaviniai

- **išanalizuoti tradicinių, netradicinių žemės ūkio ir alternatyvių žemės ūkiui veiklų rėmimą Lietuvoje 2004-2006 m.**
- **apžvelgti tradicinių, netradicinių žemės ūkio ir alternatyvių žemės ūkiui veiklų apibrėžimus, naudojamus ES**
- **parengti tradicinių, netradicinių žemės ūkio ir alternatyvių žemės ūkiui veiklų sąrašą**



Lietuvos ūkininkai užsiimantys papildoma ekonomine veikla

Veiklos pagal ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių	Ūkininkų skaičius		Struktūra 2005
	2001	2005	metais, proc.
Gėlių auginimas	43	136	2,4
Grybų auginimas, miško grybų rinkimas	22	44	0,8
Arklininkystė	10	97	1,7
Švelniakailių žvėrelių auginimas	15	90	1,6
Bitininkystė	380	1254	21,7
Vynuoginių sraigių ir sliekų auginimas	1	25	0,4
Miškininkystė, medienos ruoša ir susijusių paslaugų veikla	93	870	15,0
Mažmeninė prekyba (išskyrus transporto priemones)	424	2315	40,0
Viešbučiai ir restoranai	6	118	2,0
Transportavimas	72	702	12,1
Nuomos paslaugos	80	124	2,1
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	4	9	0,2
Iš viso	1150	5784	100

Šaltinis: VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras (2006 04 11).



ES parama netradicinei žemės ūkio veiklai Lietuvoje

- **SAPARD** - „*Ekonominės veiklos plėtra ir alternatyvių pajamų skatinimas*“
Netradicinei žemės ūkio veiklai plėtoti - 11 pareiškėjų, 8 paramos gavėjai.
- *2004-2006 m. Netradicinė žemės ūkio veikla remiama pagal 2 BPD priemones:*
 - 1) „*Investicijos į žemės valdas*“, kryptis - „*Žemės ūkio produktų įvairinimas*“. Remiamas netradicinių žemės ūkio augalų, gyvūnų, paukščių auginimas. Vyrauja investicijos į tradicinį žemės ūkį. Nei viena sutartis netradicinio žemės ūkio srityje pasirašyta nebuvo.
 - 2) „*Kaimo vietovių pritaikymas ir plėtra*“, kryptis - „*Žemės ūkio ir artimų ekonominės veiklos sektorių įvairinimas*“. Remiama netradicinių žemės ūkio produktų gamyba. Pasirašytos 2 sutartys su paramos gavėjais, investuojančiais į netradicinę žemės ūkio veiklą (gėlininkystės ūkio modernizavimą ir biokuro žaliavos gamybą).



Netradicinių žemės ūkio produktų samprata ir jų reikšmė kaimo plėtroje

Netradicinė žemės ūkio veikla ir jos produktai suprantami (remiantis užsienio šalių patirtimi)

- kaip neturinti gilių tradicijų, tam tikroje teritorijoje atsiradusi naujovė;
- nauji žemės ūkio produktai, turintys pridėtinę vertę;
- tai veikla nesukurianti ženklaus darbo vietų skaičiaus, negarantuojanti pajamų masto ir yra pernelyg menka, kad turėtų reikšmingą poveikį kaimo vietovėms;
- dalis veiklų reikalauja daug rankinio darbo arba specifinių įrengimų, yra žemo mechanizacijos lygio, kuri riboja aukšta įrengimų įsigijimo/išlaikymo kaina, dideli darbuotojų, galinčių dirbti su tokiais įrengimais, sandos kaštai;
- produktai užima labai mažą dalį šalies rinkoje ar eksporto struktūroje bei auginami nedideliame žemės plote (jei tai augalai);
- produktams reikia ilgo laiko įsitvirtinimui rinkoje ir investicijų atsipirkimo.



Netradicinės žemės ūkio veiklos ES šalyse pavyzdžiai

Airija	Stručių, žirgų sportui, juodųjų serbentų, kalėdinių medelių, levandų, pieninių ožkų, lamų, alpakų, gėlių auginimas, bitininkystė
Jungtinė Karalystė	Avių ir ožkų pienui, elnių, laukinių šernų, cikorijų, moliūgų, rabarbarų, gėlių auginimas, augalų eteriniams aliejams ir farmacijai auginimas
Latvija	Kailinių žvėrelių (lapių, audinių, šinšilų), laukinių gyvūnų (elnių, šernų, muflonų), stručių, putpelių, fazanų, triušių, vėžiagyvių, grybų auginimas
Estija	Laukinių gyvūnų, fazanų, stručių, grybų, energetinių augalų, grybų, aromatingų vaistažolių, vėžiagyvių auginimas, bitininkystė
Vengrija	Elnių, muflonų, laukinių šernų, rudųjų kiškių, fazanų auginimas
Suomija	Vyrauja: kailinių žvėrelių, arklių, augalų kurui auginimas



Terminų pakeitimai



Siūlome:

Keisti kriterijus, kurie nėra pakankami globalios, konkurencingos rinkos sąlygomis

Apibrėžimus sieti su paramos galimybėmis

Atsisakyti terminų tradicinė ir netradicinė žemės ūkio veikla (žemės ūkio sektoriai)



Siūlomi apibrėžimai

- **Žemės ūkio veikla** – tai ūkininkavimas visuose žemės ūkio sektoriuose ir pirminis žemės ūkio produkcijos apdorojimas (išskyrus perdirbimą).

Dabartinis apibrėžimas **Žemės ūkio veikla** – veikla, apimanti žemės ūkio produktų gamybą ir apdorojimą, savo pagamintų ir apdorotų žemės ūkio produktų perdirbimą, maisto produktų gamybą ir šių produktų realizavimą, taip pat paslaugų žemės ūkiui teikimą. Žemės ūkio veikla nelaikoma maisto produktų gamyba iš ne savo pagamintų ir apdorotų žemės ūkio produktų ir šių produktų realizavimas.

- **Išplėtos gamybos žemės ūkio veikla** – tai žemės ūkio veikla, plėtojama daugumos ūkininkų, sukurianti ženklia vertę bendrojoje šalies pirminės žemės ūkio produkcijos vertėje ir teikianti ūkininkams pagrindines ar papildomas pajamas.
- **Mažai išplėtos gamybos žemės ūkio veikla** – tai mažai paplitusi žemės ūkio veikla, kurios produktai nesukuria ženklios vertės bendrojoje šalies pirminės žemės ūkio produkcijos vertėje, tačiau teikia ūkininkams pagrindines ar papildomas pajamas.



Kriterijai, pagal kuriuos formuotas sąrašas

1) Gyvulių ir paukščių auginimas ir jų pirminės produkcijos apdorojimas:

- kuriuos augina ne mažiau kaip 10 proc. gyvulius ir paukščius auginančių ūkių;
- kurių vertė (įskaitant jų pirminius produktus) bendrojoje šalies žemės ūkio pirminės produkcijos vertėje sudaro daugiau nei 5 proc.

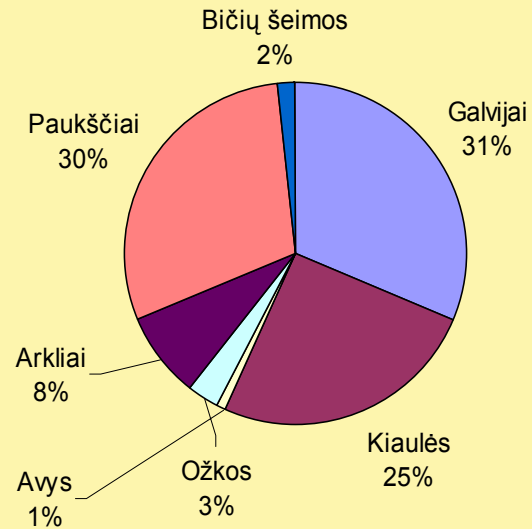
2) Žemės ūkio augalų auginimas ir jų pirminės produkcijos apdorojimas:

- kurie šalies pasėlių struktūroje sudaro ne mažiau kaip 10 proc.;
- kuriuos augina ne mažiau kaip 10 proc. žemės ūkio augalus auginančių ūkių;
- kurių vertė bendrojoje šalies žemės ūkio pirminės produkcijos vertėje sudaro daugiau nei 5 proc.

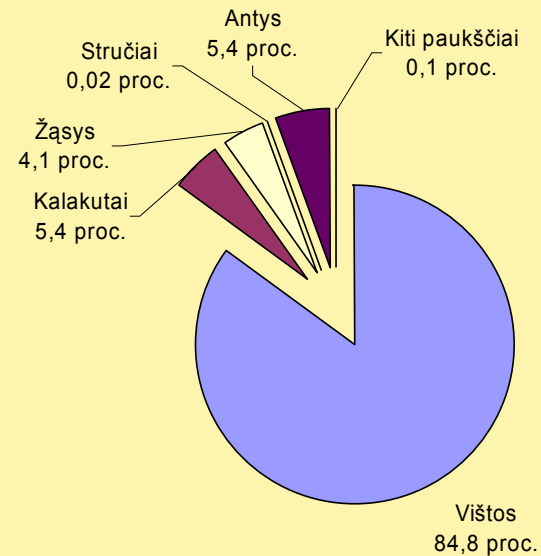
Kurio nors sektoriaus įtraukimas į išplėtos gamybos žemės ūkio sektorių svarstytinas tuo atveju, kai įgyvendinamas bent vienas iš kriterijų ir jei šis kriterijus tenkinamas ne mažiau kaip 5 metus.



Paplitimas




Ūkių struktūra pagal laikomus gyvulius ir paukščius, proc.



Paukščius laikančių ūkių struktūra, proc.

Šaltinis: Visuotinio 2003 m. žemės ūkio surašymo rezultatai. – Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2005.



Pirminės žemės ūkio produkcijos vertės struktūra, proc. 2005 metais

Pavadinimas	Mln. Lt	Dalis, proc.
<i>Visa pirminė žemės ūkio produkcija</i>	<i>5.274,9</i>	<i>100</i>
Javai	1.114,6	21,14
Pramoniniai pasėliai	343,6	6,5
Pašariniai augalai	509,3	9,6
Bulvės	305,1	5,8
Daržovės	249,0	4,7
Vaisiai	27,4	0,5
Galvijai	402,6	7,6
Kiaulės	552,0	10,4
Arkliai	0,1	0,002
Avys ir ožkos	7,0	0,13
Paukščiai	212,0	4,0
Pienas	1.191,2	22,6
Kiaušiniai	132,0	2,5
Vilna	1,144	0,02
Kita	237,9	0,508



Esami tradiciniai žemės ūkio sektoriai* <i>Kriterijai: istoriškumas</i>	Siūlomi išplėtotos gamybos žemės ūkio sektoriai	Siūlomi mažai išplėtotos gamybos žemės ūkio sektoriai
Gyvulininkystė Paukštininkystė Bitininkystė Žvėrininkystė Augalininkystė, sodininkystė ir daržininkystė	Galvijininkystė Kiaulininkystė Vištininkystė Javų auginimas Pašarinių augalų auginimas Bulvininkystė	Triušininkystė Ožkininkystė Avininkystė Arklininkystė Kita paukštininkystė Bitininkystė Žvėrininkystė ir kitų gyvūnų auginimas Sodininkystė Daržininkystė? Rapsų auginimas? Kita augalininkystė

*Patvirtinti LR Žemės ūkio ministro įsakymu Nr. 3 D-312 (Žin., 2004, Nr. 84-3053)



Siūlomas išplėtos gamybos žemės ūkio produktų sąrašas

- ***Galvijininkystės sektorius:*** galvijai mėšai, melžiamos karvės, karvės žindėnės ir jų produktai
- ***Kiaulininkystės sektorius:*** kiaulės ir jų produktai
- ***Vištininkystės sektorius:*** vištos ir jų produktai
- ***Javų auginimo sektorius:*** javai (žieminiai rugiai, žieminiai ir vasariniai kviečiai, žieminiai ir vasariniai miežiai, žieminiai ir vasariniai kvietrugiai, avižos, varpinių mišiniai, griekiai, kukurūzai)
- ***Pašarinių augalų auginimo sektorius:*** žoliniai pašarai (vienmetės ir daugiametės žolės), pašariniai šakniavaisiai (pašariniai ir cukriniai runkeliai pašarui, pašarinės morkos), ankštiniai augalai pašarui (pupos, pupelės, žirniai, lubinai, vikiai)
- ***Bulvininkystės sektorius:*** bulvės



Siūlomas mažai išplėtotos gamybos žemės ūkio produktų sąrašas

- *Triušininkystės sektorius:* triušiai ir jų produktai
- *Ožkininkystės sektorius:* ožkos ir jų produktai
- *Avininkystės sektorius:* avys ir jų produktai
- *Arklininkystės sektorius:* arkliai ir jų produktai
- *Kitos paukštininkystės sektorius:* antys, žąsys, stručiai, fazanai, kiti paukščiai ir jų produktai
- *Bitininkystės sektorius:* bitės ir jų produktai
- *Žvėrininkystės ir kitų gyvūnų auginimo sektorius:* audinės, lapės, šernai, elniai, sliekai, vėžiagyviai ir kiti gyvūnai
- *Sodininkystės sektorius:* vaismedžiai, uogakrūmiai ir jų produktai bei sodinamoji medžiaga
- *? Daržininkystės sektorius:* daržovės (morkos, burokėliai, svogūnai, kopūstai, pomidorai, agurkai ir kt.)
- *Kitos augalininkystės sektorius:* vaistažolės, grybai, prieskoniniai augalai, žilvičiai, ?rapsai, linai, kiti augalai techninėms ir kitoms reikmėms.



Alternatyvi žemės ūkiui veikla ES

Italija, Graikija: 1 iš 3 ūkininkų daugiau nei pusę darbo laiko skiria papildomai ne žemės ūkio veiklai.

Vokietija, Airija: daugiau nei 1 iš 4 ūkininkų užsiima ne žemės ūkio veikla.

Ūkinės veiklos įvairinimas **nebūdingas Belgijai, Liuksemburgui**

Austrija: ženkliai priartėjusi prie daugiafunkcinio žemės ūkio modelio. Net 34 proc. priemonės „Kaimo vietovių pritaikymas ir plėtra“ lėšų skirta ūkinės veiklos įvairinimui 2000-2002 m. Kaimo turizmo projektai užtikrino beveik 1000 darbo vietų. Kas šeštas Austrijos ūkininkas užsiima kaimo turizmu, kurį papildo prekyba naminiiais produktais, jodinėjimas žirgais, karvių ir ožkų pieno perdirbimas, konditerijos produktų gamyba. Kaimo turizmas ir žemės ūkio produktų perdirbimas – pagrindinės alternatyvios žemės ūkiui veiklos Austrijoje.

Čekija: ūkininkai papildomai užsiima bulvių perdirbimu, vyno gamyba ir prekyba maisto produktais, mažiau – miškininkyste, amatais, žemės ūkio mašinų remontu.

Anglija: 2004 m. ūkinę veiklą įvairino 48 proc. ūkininkų. Vyrauja turizmas, rekreacija ir sportas, statinių nuoma ne ūkininkavimo tikslams, žemės ūkio produktų perdirbimas ir prekyba jais.



Alternatyvi žemės ūkiui veikla Lenkijoje

- Papildomą veiklą plėtoja apie 13 proc. visų ūkininkų.
- 39 proc. papildoma veikla užsiėmė nelegaliai.
- Plėtojo nebūtinai vieną, bet ir 2-3 veiklas.
- Dauguma respondentinių ūkių užsiėmė:
paslaugų teikimu (68 proc.),
prekyba (42 proc.),
gamyba (20 proc.) .

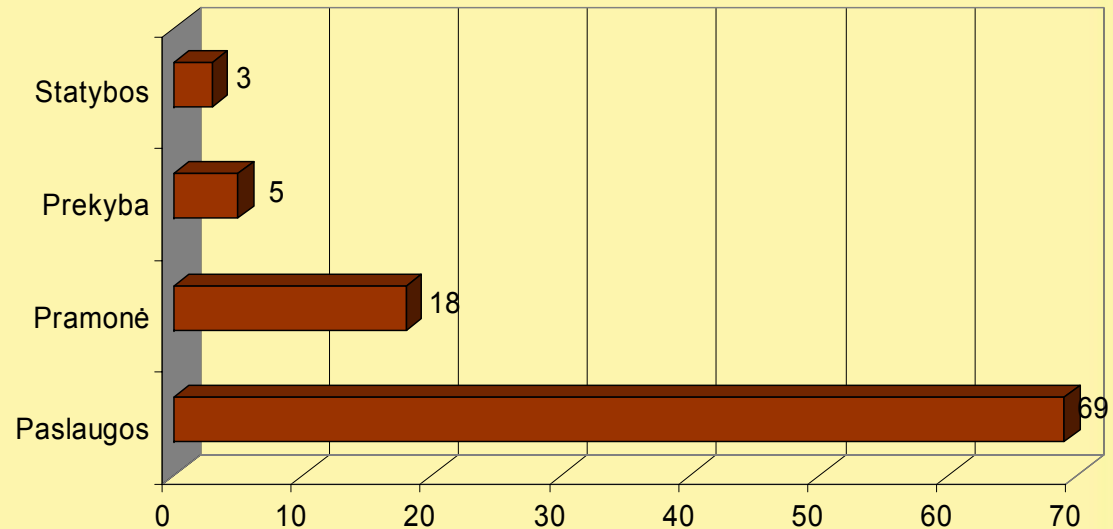
PASLAUGOS	68,4 %
Transporto	26,92 %
Automobilių ir ž.ū. mašinų remonto	23,08 %
Amatininkų (dailidės, kalvio)	15,38 %
PREKYBA	42,11 %
Gamybos įrankiais	37,5 %
Vartojimo prekėmis	37,5%
Žemės ūkio produktais	25 %
GAMYBA	19,42 %
Medžio apdirbimas	57,14 %
Žemės ūkio produktų perdirbimas	14,29 %
Kita gamyba	28,57 %



Alternatyvi žemės ūkiui veikla Suomijoje

- Ūkinę veiklą įvairina 23,5 tūkst. arba 23 proc. visų ūkininkų
- Paslaugų srityje vyrauja turizmas, darbai pagal sutartis, transportavimo paslaugos
- Pramonės srityje – medienos apdirbimas, energijos gamyba, maisto produktų gamyba
- 39 proc. papildomą veiklą plėtojančių ūkininkų verslo metinė apyvarta mažesnė nei 10 tūkst. eurų
- Suomijos kaimo politikos vienas iš prioritetų - maisto ir medienos produkcijos gamyba. Suomijoje 55 proc. mažų maisto produktų gamybos ir 67 proc. medienos perdirbimo įmonių veikia kaimo vietovėse.

Suomijos ūkininkų plėtojama alternatyvi žemės ūkiui veikla 2003 metais, proc.





Alternatyvi žemės ūkiui veikla Airijoje

Airija: papildomą veiklą linę plėtoti gyvulius mėsai auginantys ūkininkai, kurie dažniausiai smulkesni (apie 27 ha). Ūkininkų pajamos iš papildomos veiklos sudaro apie 45 proc.

Reikšminga 1995-1999 m. LEADER programa, daugiau nei pusę darbo vietų sukūrusi kaimo turizmo sektoriuje

Airijos perspektyva iki 2025 metų:

Apie 30 tūkst. gyvulius laikančių ūkininkų užsiims miškininkyste arba biomasės gamyba

Marginalinėse vietovėse vyraus kaimo turizmas ir miškininkystė

40-50 tūkst. kaimo gyventojų dirbs maisto ir gėrimų pramonėje

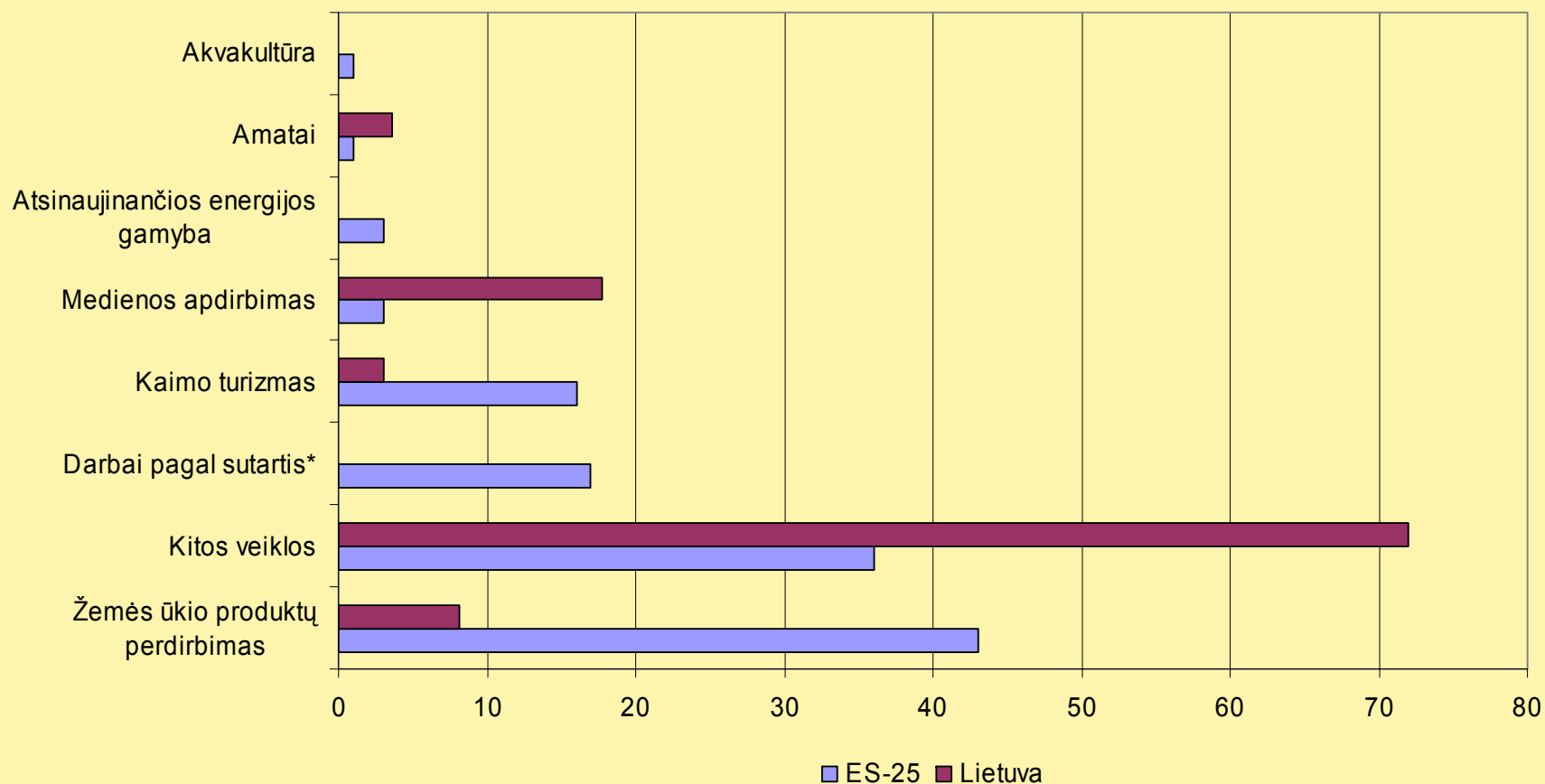
5-10 tūkst. dirbs SVV įmonėse, teikiančiose paslaugas maisto pramonei, žemės ūkiui



**Sritis, kuriose buvo sukurtos darbo vietos
įgyvendinant LEADER programą Airijoje**



Alternatyvi žemės ūkiui veikla: ES-25-9 proc., Lietuva – 1,7 proc.



Ūkininkų ekonominės veiklos įvairinimo formos 2003 metais, proc.

***Lietuvoje darbai pagal sutartis buvo įtraukti į grupę „kitos veiklos“**



Alternatyvi žemės ūkiui veikla Lietuvoje: MVĮ



Kaimo vietovėse veikiančių MVĮ struktūra (be ūkininkų ūkių) 2005 metais



Labiausiai paplitusios veiklos, generuojančios kaimo gyventojų pajamas ES

- Kaimo turizmo, laisvalaikio, sporto paslaugos
- Žemės ūkio produktų perdirbimas
- Miško gėrybių produkcija, medienos apdirbimas
- Paslaugos žemės ūkiui ir kaimo gyventojams
- Amatai (svarbūs kaimo paveldo, regioninio identiteto išsaugojimui)

Siūlomas apibrėžimas:

Alternatyvi žemės ūkiui veikla – tai bet kuri kaimo vietovėje vykdoma veikla, nepriskirtina žemės ūkio veiklai.



Diskusiniai klausimai

- Kriterijų taikymo griežtumas
- LR Tautinio paveldo produktų įstatymo projekto nesuderinamumas su Etninės kultūros globos tarybos nutarimu dėl tradicinių amatų ir verslų sąrašo patvirtinimo
- Parodomąjo žemės ūkio rėmimas pagal III kryptį, jei stručiai, žirgai ir pan. auginami kaip sudėtinė kaimo turizmo dalis
- Parama ūkininkams pagal III krypties priemonę, jei jie savo ūkyje augina ir perdirba mažai išplėtotos gamybos (netradicinės žemės ūkio veiklos) produktus: pvz., augina egzotiškus paukščius ir perdirba jų produkciją



Ačiū už dėmesį!

Erika Ribašauskienė, erika@laei.lt, 2610758
Daiva Kšivickienė, daivam@laei.lt, 2614590